

ES MARIE ADELAIDE

IMYITOZO Y'IKINYARWANDA

(S3A B &C)

Kurikiza amategeko y'imyandikire y'ikinyarwanda

Iyi myitozo igizwe n'ibice 5:

- 1.Kumva no gusesengura umwandiko
- 2.Ikibonezamvugo
- 3.Ubuvanganzo n'ikeshamvugo
- 4.imyandikire y'ikinyarwanda
- 5.Ihangamwandiko

Umwandiko: *Uwanze kumvira se na nyina....!*

Umugabo Terimbere yabyaye abana asiga no kubyara abyara uruhuri. Terimbere yabyirutse asoma bibiriya; kubera akamenyero yari yarafashemo Ibanga rigira riti: “Mubyare mworoke mwuzuze isi muyitegeke mungane N’umusenyi wo ku nyanja”. Terimbere yakwitonga akitongana iyo mvugo. aho abyariye abana , barakura baragimbutse , bakoma inkanda ya se; ngo nta Nyana yima nyina akabara! Imvugoya ba se ibamera mu kanwa, uvutse wese akaba azi ko mu mishanga ibaho uwa mbere ari ukororoka isi igakwirwa. Ugira ngo se Terimbere yari muntu ki ko atagira n’urwara rwo kwishima yari umutindi urya aciye inshuro , yayibura agasonza , yabaye imbata y’akabari kuva akivuka , ijisho rye ntiritane no kwifuza abagore n’abakobwa b’imuhana, Yabyariraga akarere ibintu bigacika ; rubanda bari baramugize urw'amenyo. Abana abyaye se ugira ngo bo batatiye igihango? Ashwi da! Keretse umwe niwe wabaye indamyi.

Umukobwa we Nagahire ariko yumvaga imvugo ya se kuko isi dutuye itabitwemerera; amasambu yabaye ntayo, ubutaka rwaragundutse, mbese muri make nta bushobozi buhagije ababyeyi bari bafite bwo gutunga abo babyaye kuburyo buhagije. Ababyeyi be, bene nyina, basaza be ndetse n’abaturanyi yahoraga iteka abashishikariza ubuzima bw’imyororokere, kuringaniza urubyaro no kubyara abo bashoboye kurera. Igihe cyose yabaga afashe akanya ko kugira icyo abwira abo mu rugo basangiye gupfa no kubaho yasaga n’ucurangira abahetsi. Nagahire yari umwari w’umutima, atekereza kuzaba inyambwa ikunda u Rwanda ikarurerera, izahekera u Rwanda rwa

kanyarwanda. Igihe cy'ubwangavu bwe yagikoresheje neza kuko we yari yaragize amahirwe yo kwiga nibura ikicro cya kabiri cy'amashuri yisumbuye. Iyo mu rugo bateranye bamwitaga umuzungu munyaburayi. Yatangiye kuzira inka ntiyamera nka ba bandi bahera mu rungabongabo basiganuza iby'amaraso asohoka ibayi nta gikomere kubera ubumenyi buke. Yatangiye kubereka amayusi, ntiyake ko ari ikibyimba cyangwa igihumyo kigiye guserukira mu byano. Yari yarabyize, ko ukwezi k'umukobwa cyangwa ukumugore kugira ibihe bine: Igihe k'imihango, igihe cy'uburumbuke, igihe kiri hagati y'imihango n'iminsi y'uburumbuke n'igihe gikurikira icy'uburumbuke.

Nagahire yari afite ubumenyi ku buzima bw'imyororokere, akamenya kwitwararika ntamere nka ba bakobwa rugabishabirenge bafite interuro igira iti; "ushaka umushaka asanga umweko woroshye" Aba bagira Ubuntu butiza urugi, na Gahire yabagiraga inama, harimo bene nyina na se kuko yabonaga - barigize ibyangamibyizi, bamwe muri bo guhaha no kwihahisha muri Kigali yateye, bakamutera utwatsi. Indwara zifata imyanya ndangabitsina harimo SIDA, kandidose, imitezi, mburugu, uburagaza n'ibindi yabisobanuraga kuruha ahari n'ababyize i Burayi! Nagahire yari yifitemo impano yo gukangurira abantu bo mu isi ya none: abana, ingimbi, abangavu, abasore n'inkumi, abagore b'amajigira, abagabo b'ibikwerere, abasaza n'abakecuru, ba nyogokuru n'abakambwe, uko bagomba kugenza ngo birinde izi ndwara zigiye kutumaraho amaboko.

Rimwe nimugoroba, Terimbere agandaje ku kabari yicira isazi mu ijisho, abona umukobwa we. Bahire ku muhanda akina n'umunyereri, umusatsi waracuranye, nyamukobwa bamukurikije uruzingo. Uwari uzanye Bahire arembuza Bahira; nyamugabo aza hutihuti n'ibikoti bye bidaherutse irizi. Uwo mugiraneza asuhuza bahira, amusobanurira uko yataruye umukobwa we. Bahire yabaga mu biryogo ya Kigali hafi y'aho ncumbitse. Nijoro rero harwaniyeyo insoresore zari zaje kumureba, zateranye ibyuma n'amacupa abantu barahuruza. Nge ntabara nk'ushinzwe umutekano, nkihagera narabutswe Barakagwira bavuga ka ari we nyirabayazana. Naje gusanga ntacyo yahanishwa kuko n'ubundi nasanze ari nyakwigendera, yahamagaye nyina, amaguru urabona ni iminyereri, ahubwo nibajije igihe yabereye umushoferi biranyobera! Yewe namubonye ntererayo utwatsi.

Ubwo Terimbere yariho yiyumvira, inkuru igicustwa akangukira hejuru nk'uhanzweho na sekibi, ati: None nonese uramuzanye ngo tumwondoze iki? Ubu turahonda inguri, twabuze ihandahanda by'insina ngo tubeshye mu nda. Ko nta n'aho dufite dutanduza imirondorondo y'ibijumba tubabandwa iza he ko n'abaduhatse inka zanze kubera kubura uruhira, tugenze dute ku ubu duhonda intozi mu mago iyo iwacu! Hatarashira akanya imbangukiragutebuka, iti: "Bibiii!" Abantu bakiva mu nzira barivugisha bati: "Tubonye Mfabakuze mukuru wa Bahire aryanye muri iriya modoka! "Na

we yari yarahuye n'uruva gusenya, cya cyago SIDA cyamwigirijeho nkana. Abari mu gasanteri baherekeza Terimbere bamurema agatima bagira bati: "ihangane iyi si ni koi meze, isi irasa; uko twayisanze yuzuyemo ibisaraba n'amakuba ntaho byimukiye. "Bageze mu rugo basanga Bahire yashyitseyo, Nagahire asekura isombe aririmba agira ati: "Ibyo kwa data imbwa zabirwaniyemo, ari ge mba nataruye Bahizi, Mitima, Mukantwari; guterura Bahire, Mfabakuze, ni bya bindi bya wa mubyeyi gito wibagirwa ko izina ari ryo muntu! "Ngo so ntakwanga akwita nabi.

Abaherekeje Terimbere abaza Nagahire umuzimu wamuteye, yizigura avuga ko yigishije ababyeyi kubyara abo bashoboye kurera amazi yararenze inkombe, kuboneza urubyaro babita i Burenga, none abakiri bato barahombera bagahombya Igihugu n'umuryango muri rusange. Bakobwa baragwira yari umwana wakarindwi mu nzu ya se. Nagahire aka akarenzo, abandi Nyabyenda na Nyamwasa bo bari barafumbiye imirima bakiri bato, bahambanwa ikara kubera ko batashoboye kwitwararika, SIDA n'uburagaza byari byarababayeho nk'akaremo n'umuse; babikijijwe no kwihatira! Ubuto buroshya kandi ukize ubusore arabubagira. Kuvuga ko SIDA ari indwara nk'izindi ibyo ni ibya Baribeshya na Barihenda; kugira ubumenyi ku buzima bw'imyororokere ni byiza abadushoboye kurera, gushakira igihe, kutifuza ibya Macigata, cyangwa gushaka gukira ibya Mirenge ntacyo ushoye mubizabinde abanyu. Indwara zirakenesha, zirahemuza, zitesha agaciro, ukugumbira uwo wahemukiye, yewe iyo akurebye n'irihumye uzura ibyikamize kubera ko asemeka ubukungu nk'aho ari we wakugize nyakwigendera.

Abana ba Terimbere bahotse bakaba ingejeza zo mu mugwi bwacya zigatahukana za kabutindi ntibigeze bumva inama z'abakuru n'abandi babatanze kureba izuba. Ngo uwanze kumvira se na nyina yumvira ijeri. Tubanze twimenye tumenye umubiri wacu n'imikorere yabyo, uko umubiri ushobora kwivumbura mu kigero runaka umuhungu akaniga ijwi, akaba yatangira kwirotaraho aricyo kimenyetso ko yaterera inda igihe n'imburaragihe, akaba yamera ubwanwa, impwempwe, incakwahwa, agasesa ibishishi, n'ibindi. Umukobwa nawe watangiye kujya mu mugongo akamenya ko ashobora gusama igihe cyose akoze imibonano mpuzabitsina idakwiye, ko kumera amabere kubyibuha amatako n'ibibuno akamenya ko ari ibimenyetso by'ubukure ku mubiri, ko kwiterezwa ibyonnyi byo hanze aha bifite ingaruka ku buzima. Uzi gutangira inshingano z'abakuru uri umwana! Guhaha, gutanga indezo ku mwana wabyaye hanze kandi nta rwara rwo kwishima wigurira n'ibindi ni ukubona irya mugani. Iyo wishoye mu mibonano nta ngabo, witwaje, ahaa! Dore ngo SIDA iragukacanga, iyi ndwara ntikangwa ngo uri iki, ngo usengera aha, ngo wize ibi, ngo ukora aha; abantu batitwararika ngo bamenye umubiri wabo, irakukumba ikabika iyo ngiyo ikuzimu umuntu akazima agahera, agahwera asize inkuru mbi imusozi.

Mucyo twirinde kwiandarika, ku bashakanye habeho kwifata, ubudahemuka, abo binaniye bakoresha agakingirizo. KUBA muze tushyireho umutima, bitabaye ibyo duhitemo mu murwa uyoborwa na Hadesi; ni ho inkozo z'ibibi zijya gutura mu gahinda, aho zizahora zihekenya amenyo, kwicuza bitagishoboka. Iyo ngira ntya yari ijamba ni uko yaje ku muni wanyuma. Kurya utwubusa, kwifuza ibya macigata, kurarikira iby'abandi tukonona imibiri yacu tubiziguruke, bana b'I Rwanda twitegure kuba inkumburwa n'inyamibwa, ishimwe tuzarihabwa nlimana n'abantu. Murakarama imitaga idahuna, muhumure ubukire, amahoro namahirwe, muture u Rwanda muhamye akarenge. Impore!

IBIBAZO BYO KUMVA NO GUSESENGURA UMWANDIKO

1. Uyu mwandiko wuhe umutwe ujyanye n'ibiwuvugwamo
.....
2. Ni iki cyateye Terimbere kubyara abana benshi nta cyo yishisha?
.....
3. Ese abana ba Terimbere bese bari bashyigikiye imyitarire ye? Sobanura igisubizo cyawe.
.....
4. Ukwezi k'umukobwa/ umugore kwavuzwe mu mwandiko kugira ibihe bingahe? Bivuge.
.....
5. Ugendeye umukobwa, rugabisha birenge ni umeze ate?
.....
6. Rondora indwara zibafata imyanya ndangagitsina zavuzwe mu mumwandiko.....
.....
7. M umwanditsi avuga ko Barakagwira yabaye umushoferi. Yashakaga kuvuga iki?.....
8. Gufumbira iminaba bivugwa mu mwandiko bisobanura iki?.....
9. Vuga amazina y'abana ba Terimbere bapfuye bakiri bato n'icyo bazize.....
.....
10. Ugendeye ku bumenyi bwawe n'ibyavuzwe mu mwandiko umuntu ahambanwa ikara byagenze bite?
.....

II. IKIBONEZAMVUGO:

11. Vuga ubwoko bw'amagambo aciyeho akarongo mu nteruro zikurikira: a)
Muri iki gihe imyubakire mishya ituma umuntu atasuhuriza hanze y'urugi ngo
yumvwe

.....

.....

b) Iyo baramutse bamugaburiye ,umushyitsi agomba kurya mu kinyabupfura.

.....

12) Uzuza imbonerahamwe ikurikira ushyira inshinga ziyirimo mu ngingo
ntega n'ingiro ngaruka.

INSHINGA	Ingiro ntega	Ingiro ngaruka
Kubona
Gukora
Kureba
Gukina

13. Shaka intego n'amategeko y'igenamajwi ku nshinga ziri mu
mbonerahamwe Ikurikira.

INSHINGA	INTEGO	AMATEGEKO Y'IGENAMAJWI
a) Gusezererwa		
b) Kwakirwa		

c) kwandavuzwa		
d) kuramukanya		
e) kunywesha		

14) Andika amagambo akurikira ugaragaza amasaku n'ubutinde.

- a) Ikinyabupfura.....
- b) Imyifatire.....
- c) Barabikunda.....
- d) Umushyitsi.....
- e) Uburere.....
- f) Bwiza.....

15)Aya magambo atandatu umaze guhyiraho amasaku n'ubutinde yo ku kibazo cya 9 garagaza muhundwanota yayo.

a)	d)
b)	e)
c)	f)

16)Vuga ubwoko bw'amazina y'urusobe akurikira unagaragaze intego yayo

Amazina	Ubwoko	Intego
Umwihanduzacumu		
Abagwaneza		
Abakeramihigo		
Abanyeshuri		
Nyirasenge		

IV. UBUVANGANZO N'IKESHAMVUGO

17) Uzuza imigani migufi ikurikira:

- a) Imfizi ibyara.....
- b) Inyana ni.....

c) Ahari amahoro.....

18) Amagambo aciyeho umurongo mu nteruro zikurikira yasimbuze imvugo inoze yabugenewe.

a) Uriya mwana yanyweye amata y'inka ikibyara

.....

b) Aka kana konse karijuta, ubanza nyina afite amata menshi.

.....

c) Iriya nka ikineye uyibyaza dore amaboko y'inyana yaje.

.....

d) Iki cyansi kirashaje nzajya kugura ikindi

.....

V) IMYANDIKIRE YEMEWWE Y'IKINYARWANDA

19) Interuro zikurikira ntabwo zikurikije imyandikire yemewe y'ikinyarwanda; zikosore.

a) Data yampaye inka ejo ni mugoroba

.....

b) Njyewe nzabigeraho.

.....

c) Inkerakubarusha ya Rutaburishemamumihigo ni we wahawe inka y'ubumanzi.

.....

.....

.....

VI) IHANGAMWANDIKO

20) Andikira ibaruwa umwarimu w'isomo ry'ikinyarwanda umusaba imbabazi z'uko wakopeye, ubinyuze ku muyobozi wishuri wungirije ushinzwe amasomo, ubimenyeshe umuyobozi w'ishuri, n'umuyobozi w'ishuri wungirije ushinzwe imyitwarire.

IMYITOZO Y'IKINYARWANDA

(S_{3A}, B& C)

SOMA

AKARE KA KAMONYI

AMAZINA:.....

UMURENGE WA RUNDA

ES MARIE ADELAIDE GIHARA

IKIZAMINI K'IKINYARWANDA GISOZA IGIHEMBWE CYA MBERE CY'UMWAKA
W'AMASHURI 2019

(S₆ MCE& MEG)

IBIBAZO BYO KUMVA NO GUSESENGURA UMWANDIKO

1. Jenoside ni iki?

.....
.....
.....
.....

2. Kuki jenosiide itandukanye n'ubundi bw'icanyi?

.....
.....
.....
.....
.....

3. Kuvuga ko jenoside ari icyaha kidasaza bishatse kuvuga iki?

.....
.....
.....
.....

4. Intambwe jenoside inyuramo kugira ngo igerweho ni zingahe? Zivuge uzikurikiranya.....

.....
.....
.....

5. Vuga nibura uburyo butatu bwo gukumira jenoside bugaragara mu mwandiko.....

.....
.....
.....

6. Ni yihe nama wagira buri muntu mu rwego rwo kwirinda no kurwanya jenoside?

.....

7. Garagaza nibura uburyo bubiri bwo gukumira no kurwanya jenoside butavuzwe mu mwandiko.

.....
.....

Ikibonezamvugo

Garagaza intego n'amategoko y'igenamajwi by'amagambo aciyeho akarongomu nteruro zikurikira:

- a) Abatabizi bicwa no kutabimenya
- b) Radiyo Rwanda yumvwa na benshi
- c) Umwaka ushize twasohokeye ku mazi
- d) Ya nshuti yacu yatwereye imbuto nziza
- e) Nsigaye nirinda kuvuga kuko mvuze navuga nabi

AMAHIRWE MASA!!

WILAYA YA KAMONYI

TARAFYA YA RUNDA

SHULE YA SEKONDARI "MARIE ADELAIDE"

MAZOEZI YA KISWAHILI

KIDATO CHA TATU (A B & C)

Soma kwa makini kifungu cha habari kifuatacho kisha ujibu maswali ya ufahamu

MAZUNGUMZO KUHUSU MCHEZO KUBURUDISHA

Munana: Habari gani rafiki yangu Mutoni?

Musoni: Nzuri. Nawe umefika hapa kuwaunga mkono wachezaji wa timu yetu?

Munana: Ndiyo. Naona kuna watazamaji wengi leo!

Musoni: Timu zinachuana vikali sana hapa! Lazima tushangilie wachezaji wetu.

Munana: Aaa! Najua tuna ushindi leo. Huoni sasa? Tumewatisha kabisa! (Golikipa Bunani anainyoosha miguu yake kuonyesha kujiamini sana.)

Musoni: Tazama golikipa wetu! Yeye hakosi matumaini.

Munana: Yeye ni mchezaji hodari sana. Anajua kuudaka mpira kweli kweli!

Musoni: Matarajio yake ni ushindi tu!

Munana: Eeee! Bwana, angalia Ujeneza pale! Anapiga chenga moja nzuri pale na kwelekea lango la time ya simbi.

Musoni: Yeye ni mshambuliaji mkali sana. (Mukamuligo anafika.)

Mukamuligo: Habari zenu ndugu zangu?

Musoni na Munana: Nzuri.

Mukamurigo: Mbona mna raha leo?

Munana: Wewe huna habari? Timu yetu imeshafunga magoli mawili kwa bila.

Mukamuligo: Kweli matokeo ya mazoezi mengi na ushuari wa kocha wetu Nyiramana.

Munana: (Akitikisa kichwa kuonyesha kukubaliana naye.) Naye anafanya kazi nzuri sana)

Musoni: Ndiyo.

Mukamurigo: Oh! Tazama pale! Ndayisenga! Oh! Yeye ananawa mpira!

Musoni: Acha tuone! Ni kosa kubwa!

Mukamuligo: Penalti? (Refa anapiga filimbi kuashiria eneo la adhabu.)

Mukamuligo: Ahaa! Ni penalti kweli!

Musoni: Ngoja tuone! Mbaraga anaweza kuingiza goli! (Refa anapiga filimbi na Mbaraga anapiga shuti kali.)

Munana, Mukamuligo na Musoni: Ooh! Mpira umekuwa mwingi!

Mukamuligo: Sasa mchezo karibu kuisha!

Musoni: Kasoro dakika mbili tu.

Munana: Angalia pale! Akimana anatoa bomba kali sana.

Mukamuligo: (Anashangilia kwa souti kubwa) Rafiki yangu Gasaro,
Oyeeee! Oyeeee! Angalia pale, yeye anamvisha kanzu
mshambuliaji Rebero na kupiga mpira kwelekea kwa
Berwa.

Musoni: Berwa anakata mbuga pale! Oyee! Oyeeeeee! Oh! Refa
anapiga filimbi! Ameotea!

MASWALI YA UFAHAMU

Chagua jibu sahihi kati yale yaliyoandikwa kwenye mabano

1. Munana anasomea katika shule ya sekondari ya.....(Mabano, Simbi)
2. Golikipa wa shule ya Sekondari ni.....(Nyiramana, Bunani).
3. Timu zinazocheza ni za(wasichana, wavulana).
4. Timu ya(Mabano, Simbi) imeshinda.

- 5.Nani anaunawa mpira?..... (Refa, Ndayisenga)
- 6.Nini hutumika kuashiria mwanzo na mwisho wa mchezo?..... (Filimbi, Ngoma)
- 7.Mshambuliaji wa timu ya Mabano anaitwa.....(Bunani, Ujeneza)
- 8.Timu ya(Mabano, Simbi) imefunga.....(goli moja magoli mawili, magoli matatu)
- 9.Kocha wa timu ya Mabano anaitwa(Mukamuligo, Nyiramana, Berwa)
- 10.(Mbaraga, Rebero, Gasaro).....anapiga penalti.

WILAYA YA KAMONYI **Majina:**.....

TARAFI YA RUNDI

SHULE YA SEKONDARI “MARIE ADELAIDE”GIHARA

KIDATO CHA PILI

MUHULA WA TATU/2018

MTIHANI WA KISWAHILI

Soma kwa makini kifungu cha habari kuhusu mwaliko kisha ujibu maswali ya ufahamu

Mimi ninaitwa Neza.Ninasoma katika shule ya sekondari ya Kagarama.Niko katika kidato cha pili.Shule yetu ina wanafunzi wengi.Walimu wetu wana bidii.Wao hutufundisha vizuri.Sisi huelewa masomo yote.Mimi ninapenda masomo ya Kiswahili na Hisabati.Mwalimu mkuu pamoja na kamati ya wazazi katika shule yetu wameandaa mkutano wa wazazi shuleni.Mkutano huo utafanyika Jumamosi tarehe6,mwezi wa nne mwaka huu katika ukumbi wa shule yetu.

Mkutano huu utahudhuriwa na wazazi wote wa wanafunzi wanaosomea shuleni mwetu.Walimu pia watahudhuria.

Mkutano huu utahusu kujadili maendeleo ya wanafunzi katika masomo mbalimbali.Walimu wataeleza matatizo wanayokumbana nayo katika ufundishaji wao.Wazazi watapata nafasi ya kuuliza maswali kuhusiana na maendeleo ya wanafunzi wao.

Mwalimu mkuu alitayarisha barua za mwaliko kwa kila mzazi.Mama yangu alienda shuleni akapewa barua yake ya mwaliko.Nilifurahi sana mama aliponiambia kuwa atahudhuria mkutano huo.

Siku ya mkutano ilipofika,mama alijitayarisha mapema na kuelekeya shuleni.

Mkutano ulianza kwa wakati.Wazazi na walimu walizungumza mambo mengi ya kuboresha elimu yetu.Baada ya mkutano huo,kulikuwa na mabadiliko mengi shuleni mwetu.

MASWALI YA UFAHAMU

1.Taja anayezungumza katika kifungu hiki.

.....

2.Muzungumzaji anasoma katika shule gani?Yuko katika kidato gani?

.....

.....

3.Nani aliandaa mkutano?

.....

4.Mkutano ulikuwa wa watu gani?

.....

5.Eleza sababu za kuandaa mkutano.

.....

.....

6.Mama Neza alijua vipi kuhusu mkutano unaozungumziwa?

.....

.....

7.Mama ya Neza alienda shuleni akapewa nini?

.....

8.Kwa nini Neza alifurahi?

.....

.....

9.Mtu anaweza anaweza kwalikwa kwenda wapi?

.....

.....

10.Taja watu waliohudhuria mkutano huo.

.....

.....

.....

USHINDI KWA NYINYI WOTE!!